

Bringing Park Chung Hee Back In: บทความปริทัศน์

Kim Hyung-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee: Rapid Industrialization, 1961-1979* (London: Routledge, 2004), 280 pages, ISBN 0-415-32329-0

Lee Byeong-cheon (ed.). *Developmental Dictatorship and the Park Chung-Hee Era: The Shaping of Modernity in the Republic of Korea*. Translated by Eungsoo Kim and Jaehyun Cho (New Jersey: Homa and Sekey Books, 2006), 384 pages, ISBN 1-931907-35-8

Byung-Kook Kim and Ezra Vogel (eds.). *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011), 744 pages, ISBN 978-0-674-05820-0

Hyung-A Kim and Clark Sorensen (eds.). *Reassessing The Park Chung Hee Era, 1961-1979: Development, Political Thought, Democracy and Cultural Influence* (Seattle: University of Washington Press, 2011), 233 pages, ISBN 978-0-295-99140-5

นิธิ เนื่องจำนงค์*

I. ความนำ

ในรอบกว่าทศวรรษที่ผ่านมา มีปรากฏการณ์สองประการที่เกิดขึ้นในสังคมเกาหลีใต้ ได้แก่ ปรากฏการณ์อาการปักจองฮี (Park Chung Hee Syndrome) ซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยประธานาธิบดีคิมยองซัม (Kim Young Sam) และแพร่ขยายอย่างมากโดยเฉพาะในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี ค.ศ. 1997 นอกจากนี้ อาการดังกล่าวยังเกิดขึ้นอย่างชัดเจนอีกครั้งหนึ่งในช่วงปี ค.ศ. 2006 ซึ่งเศรษฐกิจเกาหลีใต้อยู่ในภาวะชะลอตัว อาการดังกล่าวแสดงออกมาในลักษณะของการ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

“โหยหาอดีต” ในสมัยประธานาธิบดีปักจองฮี และการทำอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีให้กลายเป็น “บุคคลที่เป็นสัญลักษณ์” หรือ “ต้นแบบ” (idolization) ที่ควรเคารพยกย่อง หรือกระทั่งเป็น “เทพเจ้า” (deification) สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากความพยายามของปัจเจกชนหรือกลุ่มคนที่สนับสนุนปักจองฮีเท่านั้น หากแต่ได้ขยายไปในระดับมวลชน ดังจะเห็นได้จากผลสำรวจความคิดเห็นของชาวเกาหลีใต้โดยผลสำรวจของแกลลอปโพล (Gallup poll) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1997 พบว่าร้อยละ 80 ของผู้ตอบแบบสอบถามรู้สึกในเชิงบวกกับอดีตประธานาธิบดีปัก ในทำนองเดียวกันจากผลสำรวจของสถาบันสำรวจความคิดเห็นของสังคมเกาหลี (Korea Society Opinion Institute) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2006 พบว่าร้อยละ 86 ของผู้ตอบแบบสอบถามรู้สึกว่าการอดีตประธานาธิบดีปักได้สร้างความสำเร็จมากกว่าข้อผิดพลาด ทั้งนี้ น่าสนใจกว่าร้อยละ 80 ของผู้ที่สะท้อนความคิดเห็นดังกล่าวอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 20-30 ปีซึ่งเป็นช่วงอายุของคนที่เกิดหลังจากที่อดีตประธานาธิบดีปักเสียชีวิตไปแล้ว¹ จากกระแสความนิยมในหมู่ประชาชนทำให้นักการเมืองเกาหลีใต้มักจะใช้ภาพอดีตประธานาธิบดีปักในการหาเสียง ขณะเดียวกันการแบ่งขั้วทางการเมืองในเกาหลีใต้เองมักจะใช้จุดยืนที่มีต่ออดีตประธานาธิบดีปักในการแบ่ง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม “นิยมปัก” (pro-Park) หรือ “กลุ่มต่อต้านปัก” (anti-Park)

ปรากฏการณ์ที่สองเกี่ยวข้องกับการปรากฏตัวในฉากทางการเมือง การขยายตัวของกระแสความนิยม จนกระทั่งได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของ ปักเกึนฮเย (Park Geun-Hye) ลูกสาวของอดีตประธานาธิบดีปักจองฮี ปรากฏการณ์ทั้งสองนี้น่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่สามขึ้นมาในแวดวง “เกาหลีศึกษา” นั่นคือการขยายตัวของการ “หวนกลับมาศึกษา” เกี่ยวกับอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีอีกครั้งหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากหนังสือทั้งสี่เล่ม จากสี่สำนักพิมพ์ นี่เป็นสิ่งที่ไม่เกิดขึ้นบ่อยครั้งนักในการศึกษาแบบ “อาณาบริเวณศึกษา” (area studies) ของประเทศหนึ่งๆ ที่ “ผู้นำประเทศ” จะได้รับความสนใจในการศึกษาอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ของการหวน

¹ ดูผลสำรวจเหล่านี้ได้ใน “Park Chung-hee Syndrome Foreshadows Presidential Poll”, *The Chosun Ilbo*, December 6, 2006. Access on September 17, 2013.

กลับมาศึกษาอดีตประธานาธิบดีปักจุงฮีในครั้งนี้ก็เป็นภาพสะท้อนอย่างดีถึง “อิทธิพล” และ “มรดก” ไม่ว่าจะเป็นทางความคิด มรดกเชิงสถาบัน และผลประโยชน์ที่มีต่อสังคมเกาหลีใต้กระทั่งในปัจจุบัน ที่อดีตประธานาธิบดีคนนี้ได้สร้างขึ้น

ในบทความปริทัศน์ชิ้นนี้ ผู้เขียนจะทำการทบทวน “สถานะล่าสุด” ของการศึกษาอดีตประธานาธิบดีปัก จากหนังสือทั้งสี่เล่ม ซึ่งได้นำเสนอมุมมองการวิเคราะห์จากมิติที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน โดยงาน *Korea's Development* ของคิมฮยุงอา (Kim Hyung-A) ซึ่งเป็นงานชิ้นเดียวที่เขียนขึ้นโดยผู้เขียนคนเดียวได้มุ่งเน้นที่ “การพัฒนาเศรษฐกิจ” และนำเสนอภาพการตีความหรือการทำความเข้าใจการพัฒนาเศรษฐกิจที่รวดเร็วเหมือนมหัศจรรย์ของเกาหลีใต้ในแง่มุมที่แตกต่างจากแนวคิดรัฐที่ขับเคลื่อนการพัฒนา (developmental state) ขณะที่งานอีกสามชิ้นที่เหลือล้วนแล้วแต่เป็นงานที่รวบรวมบทความโดยบรรณาธิการ ซึ่งแม้ว่าอาจไม่สามารถ “เจาะลึก” ได้เหมือนกับงานวิจัยที่เขียนโดยผู้เขียนคนเดียว หากแต่สามารถนำเสนอภาพใน “มุมมองกว้าง” ได้ครอบคลุมหลากหลายมิติทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงมุมมองเชิงเปรียบเทียบ ดังเช่น หนังสือเรื่อง *Park Chung Hee Era* หรือการเสนอแง่มุมการพัฒนาความคิดทางการเมือง ประชาธิปไตย แรงงาน อิทธิพลทางวัฒนธรรม และภาคประชาสังคมใน *Reassessing Park Chung Hee Era* หรือการใช้แนวคิดร่วมกัน และนำเสนอแง่มุมการวิเคราะห์มิติต่างๆ ดังเช่นใน *Developmental Dictatorship*

ในการนำเสนอ “สถานะล่าสุด” ของการศึกษาประธานาธิบดีปักจุงฮี ในที่นี้ ผู้เขียนจะวางเค้าโครงการนำเสนอเป็นสามส่วนด้วยกันได้แก่ ปักจุงฮีกับการพัฒนาเศรษฐกิจเกาหลีใต้ ปักจุงฮีกับการพัฒนาการประชาธิปไตยของเกาหลีใต้ และปักจุงฮีกับการพัฒนาสังคมเกาหลีใต้ และในบทสรุป นอกจากจะประเมินภาพรวมของงานทั้งสี่แล้ว ผู้เขียนจะทำการประเมินถึงทิศทางในการศึกษาอดีตประธานาธิบดีปักจุงฮี และเกาหลีศึกษาในอนาคตต่อไป โดยข้อถกเถียงสำคัญที่บทความปริทัศน์นี้ต้องการชี้ให้เห็นคือ แม้ว่าอดีตประธานาธิบดีปักจุงฮีจะอสัญกรรมไปกว่าสามทศวรรษแล้ว แต่มรดกและอิทธิพลทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งในแง่ลบ และในแง่บวก ยังคงดำเนินต่อไป ดังที่งานทั้งสี่ชิ้น

ได้แสดงให้เห็นในแง่มุมต่างๆ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะ “นำอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีกกลับเข้าสู่การศึกษา” สังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองเกาหลีใต้ แม้กระทั่งในยุคปัจจุบัน รวมถึงการทบทวนการศึกษาในอดีตที่อาจละเลยบทบาทของอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีก

II. ปักจองฮีกกับการพัฒนาเศรษฐกิจเกาหลีใต้: รัฐที่ขับเคลื่อนการพัฒนา หรือผู้นำที่ขับเคลื่อนการพัฒนา

งานที่ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมหัศจรรย์ของเกาหลีใต้ที่ผ่านมา มักจะให้ความสำคัญกับการศึกษา “นโยบายเศรษฐกิจ” หรือการมุ่งเน้นที่ “ระบบราชการ” ที่เป็นอิสระ หรือกระทั่งโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างระบบราชการและแจบอ (chaebol) หรือเครือข่ายบริษัทขนาดใหญ่ของเกาหลีใต้² แม้ว่าจะงานเหล่านี้จะตระหนักในโครงสร้างการเมืองแบบเผด็จการอำนาจนิยมในสมัยประธานาธิบดีปักที่เอื้อต่อนโยบายหรือโครงสร้างเชิงสถาบันที่ขับเคลื่อนนโยบาย แต่แทบไม่มีงานชิ้นใดเลยที่มุ่งความสำคัญไปที่ตัวประธานาธิบดีปักในฐานะตัวแสดงสำคัญ ที่มีบทบาทขับเคลื่อนการพัฒนา ในแง่มุมนี้เองซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคุณูปการสำคัญของหนังสือทั้งสี่เล่มที่หยิบยกขึ้นมาปริทัศน์ ที่ได้ “นำประธานาธิบดีปักกลับมาสู่แง่มุมการศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจ” รวมถึงนำเสนอข้อโต้แย้งคำอธิบายเดิมที่น่าสนใจอีกปลายประการ ไม่ว่าจะเป็นคำอธิบายในกลุ่มรัฐที่ขับเคลื่อนการพัฒนา งานในกลุ่มเสรีนิยม หรือคำอธิบายในกลุ่มที่มองว่าตัวแบบเกาหลีมีที่มาจากแนวทางการพัฒนาของญี่ปุ่น เป็นต้น

ในงานทั้งสี่เล่ม ดูเหมือนว่าการศึกษาของคิมฮยองอาใน *Korea's Development* จะสะท้อนภาพความพยายามที่จะนำประธานาธิบดีปักกลับสู่

² งานที่ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ได้ใน นิธิ เนื่องจำนงค์, “โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ และการปรับตัวของรัฐพัฒนาการ: ศึกษากรณีนโยบายอุตสาหกรรมของเกาหลีใต้,” *เอเชียปริทัศน์* ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2551, หน้า 59-87. และงานที่ทบทวนแนวคิดรัฐที่ขับเคลื่อนการพัฒนาเอเชียตะวันออกได้ใน นิธิ เนื่องจำนงค์, “รัฐที่ (ยังคง) ขับเคลื่อนการพัฒนา: พัฒนาการของคำอธิบายและประเด็นในการศึกษาวิจัย”, *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กันยายน 2551-กุมภาพันธ์ 2552, หน้า 71-99.

การศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ได้ดีที่สุดในงานชิ้นดังกล่าวผู้เขียนได้นำเสนอข้อถกเถียงที่น่าสนใจหลากหลายประการที่ได้แย่งงานที่มีอยู่เดิมไม่ว่าจะเป็นการชี้ให้เห็นถึงการรวมศูนย์ในอำนาจการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาไว้กับตัวประธานาธิบดีและบุคคลใกล้ชิดไม่กี่คน มากกว่าการปล่อยให้ระบบราชการขับเคลื่อนนโยบาย ความนิยมในการใช้ “วิศวกร” ในการขับเคลื่อนนโยบายมากกว่า “นักเศรษฐศาสตร์” ดังนั้นศูนย์กลางการขับเคลื่อนนโยบายจึงอยู่ที่กระทรวงพาณิชย์และอุตสาหกรรม (Ministry of Commerce and Industry) มากกว่าคณะกรรมการวางแผนเศรษฐกิจ (Economic Planning Board) ดังที่เคยเข้าใจกัน หรือโครงร่างอุดมการณ์หรือแนวคิดเบื้องหลังการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของปึกที่ยึดโยงกับแนวคิดชาตินิยม และความต้องการเป็นอิสระจากการพึ่งพาสหรัฐฯ รวมทั้งความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายทางเศรษฐกิจกับเป้าหมายทางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1970³

มุมมองดังกล่าวของคิมฮยองอาสอดคล้องกับข้อสังเกตใน *Developmental Dictatorship* โดยในงานชิ้นดังกล่าวมองบทบาทของปึกจองฮีในฐานะของ “เผด็จการที่มุ่งเน้นการพัฒนา” ซึ่งมุ่งพัฒนาเกาหลีใต้ให้เป็นสมัยใหม่บนฐานของระบบรัฐนิยม-ชาตินิยม ในงานชิ้นนี้ อีบยองซอน (Lee Byeong-cheon) ซึ่งต้องการท้าทายทั้งแนวคิดรัฐที่ขับเคลื่อนการพัฒนา และแนวคิดที่ว่าพัฒนาของปึกจองฮีมีรากฐานจากอิทธิพลที่อยู่ภายใต้อาณานิคมญี่ปุ่น ได้ชี้ให้เห็นว่าที่มาของแนวทางการพัฒนาของปึกจองฮี แม้ส่วนหนึ่งจะมาจากอิทธิพลของญี่ปุ่นยุคอาณานิคม แต่ส่วนสำคัญเกิดขึ้นจากประสบการณ์จากสงครามเกาหลี และบริบทโลกยุคสงครามเย็น⁴ ขณะเดียวกันงานชิ้นนี้ยังต้องการท้าทายมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิกที่มองว่าความสำเร็จของเกาหลีใต้เกิดจาก

³ Kim Hyung-A, *Korea's Development Under Park Chung Hee: Rapid Industrialization, 1961-1979* (London: Routledge, 2004).

⁴ Lee Byeong-cheon, “The Political Economy of Developmental Dictatorship,” in *Developmental Dictatorship and The Park Chung-Hee Era: The Shaping of Modernity in the Republic of Korea*, ed. Lee Byeong-cheon, trans. Kim Eungsoo and Cho Jaehyun (New Jersey: Homa and Sekey Books, 2006), 21.

การดำเนินนโยบายที่ “สอดคล้องกับตลาด” (market conforming) หากแต่เกิดจากการดำเนินนโยบาย “บริหารจัดการตลาด” (market governing)⁵

สิ่งที่งานทั้งสองชิ้นนี้ชี้ให้เห็นได้เป็นอย่างดีในการศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจเกาหลีใต้ในยุคประธานาธิบดีปักจองฮีคือ การผสมผสานตัวแปรทั้งตัวแปรภายนอกประเทศ เข้ากับตัวแปรภายในประเทศ ทั้งตัวแปรเชิงสถาบัน เชิงโครงสร้าง หรือในระดับตัวแสดง ภายใต้ความยืดหยุ่นเข้ากับตัวแปรสำคัญนั้นคือประธานาธิบดีปักจองฮี ดังจะเห็นได้ว่างานทั้งสองชิ้นได้ชี้ให้เห็นถึงการกำหนดเป้าหมาย และแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายของประธานาธิบดีปักที่ปรับเปลี่ยนตามบริบทระหว่างประเทศ พร้อมทั้งใช้ประโยชน์จากอำนาจเผด็จการในการสร้างพันธมิตรในการขับเคลื่อนนโยบาย และวางโครงสร้างเชิงสถาบันที่จำเป็น สำหรับงานอีกสองชิ้นนั้นคือ *Park Chung Hee Era* และ *Reassessing Park Chung Hee Era* เนื่องจากขอบเขตการศึกษาไม่ได้จำกัดเพียงแค่แง่มุมของการพัฒนาเศรษฐกิจ และบทความที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแง่มุมของการพัฒนาเศรษฐกิจในสมัยปักจองฮี มักจะมุ่งเน้นที่ด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น เช่น นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก และเคมีภัณฑ์ อุตสาหกรรมรถยนต์ การเกิดขึ้นของบริษัท POSCO (Pohang Iron and Steel Co.Ltd) และความสัมพันธ์กับแจบออล เป็นต้น แต่การศึกษาในมิติหรือกรณีศึกษาเหล่านี้ยังคงทำให้เกิดความเข้าใจในประเด็นเหล่านี้ได้ลึกซึ้งมากขึ้น รวมทั้งยังท้าทายคำอธิบายเดิมอีกด้วย

กรณีตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนแง่มุมดังกล่าว และเป็นที่น่าสนใจว่าหนังสือทั้งสองเล่มต่างศึกษากาณีนีเช่นเดียวกัน ทั้งยังได้ข้อสรุปในลักษณะเดียวกัน นั่นคือการศึกษาการเกิดขึ้นของบริษัท POSCO บริษัทผู้ผลิตเหล็กและเหล็กกล้าแห่งแรกของเกาหลีใต้ และปัจจุบันเป็นบริษัทผลิตเหล็กที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับห้าของโลก โดยใน *Reassessing Park Chung Hee Era* ผู้เขียนในส่วนนี้คือ ยุนชอกมาน (Yoon Seok-Man) อดีตผู้บริหารของบริษัท POSCO ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของอดีตประธานาธิบดีปัก ที่พยายามปกป้องบริษัทจากแรงกดดันทางการเมืองที่มีอย่างมากในช่วงก่อตั้ง ขณะเดียวกันพยายามหลีกเลี่ยงที่จะ

⁵ Ibid, 31-33.

แทรกแซงในการบริหารงานของบริษัท ซึ่งได้มอบหมายให้ปึกแทจุน (Pak Taejun)⁶ เป็นผู้บริหารงาน วิศวกรที่สำเร็จการศึกษาจากญี่ปุ่น และรู้จักกับปึกจองฮีในโรงเรียนนายร้อยที่ปึกแทจุนเป็นอาจารย์สอน ทั้งนี้หลักการสำคัญของปึกจองฮีที่มองว่า “เหล็กเป็นพลังอำนาจของชาติ” ถูกถ่ายทอดไปยังปึกแทจุนที่ประกาศหลักการ “ผลิตเหล็ก เพื่อรับใช้ชาติ” ซึ่งต่อมากลายเป็น “วัฒนธรรมองค์กร”⁷ ในทำนองเดียวกันรยูซังยอง (Rhyu Sang-young) และริวซอกจิน (Lew Seok-jin) ที่เขียนเรื่องเดียวกันนี้ใน *Park Chung Hee Era*⁸ ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของบริษัทนี้ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดรัฐที่ขับเคลื่อนการพัฒนา เนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กไม่ได้เป็นสิ่งที่ “ถูกต้องตามหลักวิชาหรือหลักเทคนิค” ที่ระบบราชการพึงขับเคลื่อน หากแต่เกิดจากภาวะผู้นำและบทบาทของอดีตประธานาธิบดีปึกที่ผลักดันและเป็นผู้รับความเสี่ยง ทั้งจากการขาดเทคโนโลยี ประสบการณ์ ทรัพยากรที่จำเป็น และแรงต่อต้านทั้งจากภายในและภายนอก รวมทั้งข้อเท็จจริงที่ว่าอดีตประธานาธิบดีปึกได้ใช้เงินชดเชยที่ญี่ปุ่นจ่ายให้เกาหลีใต้หลังจากการลงนามเพื่อสานสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน เป็นเงินทุนในการตั้งบริษัท⁹

⁶ ปึกแทจุน สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยวาเซดะ หลังจากกลับมายังเกาหลีใต้ได้เข้าทำงานเป็นอาจารย์สอนหนังสือในโรงเรียนนายร้อยของเกาหลีใต้ ในช่วงเวลานั้นเองที่ปึกแทจุนพบกับปึกจองฮี หลังจากทีปึกจองฮีได้ทำการปฏิวัติยึดอำนาจได้แต่งตั้งปึกแทจุนให้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆหลายตำแหน่งไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการด้านการพาณิชย์และอุตสาหกรรมประจำสภาสูงสุดเพื่อการบูรณะแห่งชาติ (Supreme Council for National Reconstruction) หนึ่งในคณะทำงานเพื่อฟื้นฟูสัมพันธ์กับญี่ปุ่นให้กลับสู่ปกติ (normalization) ประธานองค์กรทั้งสदनแห่งเกาหลี รัฐวิสาหกิจที่ตั้งเพื่อประกอบการค้าทั้งสदन ดู Yoon Seok-Man, “POSCO: Building an Institution,” in *Reassessing The Park Chung Hee Era, 1961-1979: Development, Political Thought, Democracy and Cultural Influence*, eds. Kim Hyung-A and Clark Sorensen (Seattle, Washington: University of Washington Press, 2011), 55-56.

⁷ Ibid.

⁸ Rhyu Sang-young and Lew Seok-jin, “Pohang Iron and Steel Company,” in *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*, eds. Kim Byung-Kook and Ezra Vogel (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011).

⁹ ในประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประธานาธิบดีปึกได้ดำเนินนโยบายที่มีความเสี่ยงค่อนข้างมาก เนื่องจากในขณะนั้นสถานะทางเศรษฐกิจของเกาหลีไดียังคงไม่มั่นคง โดยในปีค.ศ. 1964 มูลค่าการส่งออกทั้งปีของเกาหลีใต้อยู่ที่ราว 100 ล้านดอลลาร์ ขณะที่เงินทุนสำรองเหลืออยู่ราว 93 ล้านดอลลาร์เท่านั้น การผันเงินชดเชยจากญี่ปุ่นราว 120 ล้านดอลลาร์ ซึ่งนับว่าเป็นเงินจำนวนมากในขณะนั้นมาลงทุนสร้างโรงงานผลิตเหล็ก ซึ่งเกาหลีใต้ไม่มีทั้งทรัพยากร กำลังคน วัตถุดิบ เทคโนโลยี และประสบการณ์ ที่จะรับรองได้ว่าการลงทุนดังกล่าวจะประสบความสำเร็จ จึงเป็นสิ่งที่เสี่ยงเป็นอย่างยิ่ง ดู Yoon, Op.,cit, 48.

นอกจากแง่มุมที่สะท้อนภาพในเชิงบวกจากผลลัพธ์ของการพัฒนาเศรษฐกิจเกาหลีได้อย่างรวดเร็วในสมัยประธานาธิบดีปักจอนทำให้เกิด “มหัศจรรย์ (การพัฒนาเศรษฐกิจ) ลุ่มแม่น้ำฮัน” ขึ้นมา งานทั้งสี่ชิ้นได้สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมในเชิงลบจากการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน สำหรับปักนักซอง (Paik Nak-Chung) ผู้ที่ถูกขับออกจากมหาวิทยาลัยหลังจากลงนามเรียกร้องให้มีการร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยในปีค.ศ. 1974 ได้เสนอมุมมองที่น่าสนใจในบทความที่ว่า “จะคิดเกี่ยวกับยุคสมัยของปักจอนฮีอย่างไร?” ว่าปักจอนฮีควรถูกมองว่าได้ “สร้างสิ่งที่ได้รับการยกย่องในการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน” (meritorious service in unsustainable development) กล่าวคือมีผู้นำเผด็จการในโลกนี้ไม่มากนักที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจดังเช่นปักจอนฮี ดังนั้นในส่วนนี้ปักจอนฮีสมควรที่ได้รับการประเมินในแง่ดี อย่างไรก็ตามการพัฒนาที่ปักจอนฮีผลักดันให้เกิดขึ้นนั้นต้องยอมรับว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน นอกจากนี้ปักนักซองได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับคำขวัญของปักจอนฮีที่ว่า “เรามาใช้ชีวิตที่ดีกันเถอะ” (Let's live well.) ว่าเป็นปรัชญาแบบขอทาน (philosophy of beggar)¹⁰

ในทำนองเดียวกันใน *Developmental Dictatorship* ผู้เขียนหลายคนได้นำเสนอแง่มุมในด้านลบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการชี้ให้เห็นว่าในยุคระบอบยูชิน (Yushin regime)¹¹ ในช่วงทศวรรษที่ 1970 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ระดับการกดขี่แรงงานขึ้นถึงจุดสูงสุด รัฐได้ล้มเหลวที่จะรวมแรงงานเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของชาติในฐานะพลเมือง และทำให้แรงงานรู้สึกแปลกแยก¹² หรือการชี้ให้เห็นถึง

¹⁰ Paik Nak-Chung, “How to Think about the Park Chung Hee Era,” in *Reassessing The Park Chung Hee Era*, 89.

¹¹ ยุกระบอบยูชิน หรือในภาษาอังกฤษคือ revitalization reform หรือการปฏิรูปฟื้นฟู เริ่มต้นในปีค.ศ. 1972 และทำให้เกาหลีได้เข้าสู่สาธารณรัฐที่สี่ ระบอบยูชินของปักจอนฮีได้รับอิทธิพลทางความคิดจากการปฏิรูปเมจิในญี่ปุ่นที่รวบอำนาจเข้าสู่องค์จักรพรรดิ อิทธิพลดังกล่าวนอกจากจะเห็นได้จากการรวบอำนาจเผด็จการที่กระชับแน่นมากขึ้นแล้ว ยังสะท้อนจากคำขวัญของปักจอนฮีที่ว่า “พูกุก คังบยอง” (puguk kangbyong หรือ rich nation, strong army) ที่แปลว่า “ชาติมั่งคั่ง กองทัพเข้มแข็ง” ซึ่งคล้ายคลึงกับคำขวัญยุคเมจิที่ว่า “ฟูโกกุ เคียวเฮอิ” ที่มีความหมายเดียวกันนี้

¹² Kim Sam-soo, “Labor Policy and Industrial Relations in the Park Chung-hee Era,” in *Developmental Dictatorship*, 184.

ช่องว่างทางรายได้ที่ขยายตัวขึ้น อันเป็นผลจากการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเห็นได้จากการที่ค่าแรงเพิ่มขึ้นในอัตราที่ไม่ได้สัดส่วนกับผลผลิตของแรงงาน¹³ และจากนโยบายพัฒนาที่ขาดความสมดุล นั่นคือการมุ่ง “การเจริญเติบโตเป็นอันดับแรก การกระจายทรัพยากรทีหลัง” ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมเกาหลีใต้ขาดความสมดุล อำนาจของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่หรือแฉบอสมียากจนอาจเรียกได้ว่าระบบเศรษฐกิจของเกาหลีใต้เป็นแบบ “สาธารณรัฐแฉบอ” (chaebol republic) ระบบดังกล่าวได้สร้างความเสี่ยงมหาศาลกับสังคมและสิ่งแวดล้อมของเกาหลีใต้ และสืบทอดต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน¹⁴

ในภาพรวม งานทั้งสี่ชิ้นค่อนข้างประสบความสำเร็จในการ “นำประธานาธิบดีปึกจองฮีกลับเข้าสู่การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาเศรษฐกิจเกาหลีใต้” อีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของคำอธิบายที่มีอยู่เดิมที่ค่อนข้างละเอียดหรือให้ความสำคัญกับบทบาทของอดีตประธานาธิบดีปึกจองฮีน้อย นอกจากนี้งานทั้งสี่ชิ้นยังแสดงให้เห็นถึง “โอกาส” ในการศึกษาวิจัยที่ค่อนข้างเปิดกว้าง ในประเด็นและแง่มุมปลีกย่อยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ภายใต้จุดมุ่งเน้นที่ตัวอดีตประธานาธิบดีปึกจองฮี นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจว่าโครงสร้างระบบเศรษฐกิจเกาหลีใต้ในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากมรดกตกทอดในสมัยปึกจองฮีอย่างไร

III. ปึกจองฮีกับการพัฒนาประชาธิปไตยของเกาหลีใต้: ภูมิภาคนิยม และประชาธิปไตยที่แข่งขันต่อสู้อย่างรุนแรง (contentious democracy)

ในทางตรงกันข้ามกับประเด็นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นประเด็นที่คนส่วนใหญ่ค่อนข้างมองหรือประเมินอดีตประธานาธิบดีปึกจองฮีในทิศทางบวก ประเด็นด้านพัฒนาการทางการเมืองของเกาหลีใต้มักจะเป็นประเด็นที่คนส่วนมากประเมินอดีตประธานาธิบดีปึกจองฮีในทิศทางลบ อันเนื่องมาจากคุณลักษณะการปกครองที่เป็นแบบผู้นำอำนาจนิยม หรือกระทั่งเผด็จการ ที่มี

¹³ Lee Jung-woo, “Developmental Dictatorship,” in *Developmental Dictatorship*, 198-199.

¹⁴ Lee Byeong-cheon, “The Political Economy of Developmental Dictatorship,” 47.

ประวัติของการละเมิดสิทธิมนุษยชน กัดขี่ หรือกระทั่งจำกัด กลุ่มคนที่ถูกมองว่าเป็นศัตรูทางการเมือง สิทธิทางการเมืองมักจะถูกจำกัด การแข่งขันทางการเมืองมักจะเป็นไปอย่างไม่ยุติธรรม มีการใช้กำลังของรัฐเพื่อเอื้อประโยชน์ในการสร้างความมั่นคงในอำนาจ และการบั่นทอนกำลังของฝ่ายตรงข้าม ประเด็นต่างๆเหล่านี้เป็นประเด็นที่งานทั้งสี่เล่มต่างเห็นตรงกัน พร้อมทั้งอธิบายหรือแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดในทักษะการใช้อำนาจเผด็จการท่ามกลางบริบทที่ดูเหมือนว่าทำให้การใช้อำนาจเป็นไปอย่างราบรื่น แต่ในแท้ที่จริงแล้วเต็มไปด้วยอุปสรรคความท้าทาย ขวากหนาม และปัญหาที่พร้อมจะทำให้ระบอบปกครองเสื่อมสลายลงได้

นอกจากงานเหล่านี้จะชี้ให้เห็นถึงรายละเอียดบางประการที่งานที่ศึกษาการเมืองเกาหลีใต้อาจจะเลยหรือมองข้ามไปแล้ว งานบางเล่มยังต้องการนำเสนอแง่มุมที่ต่างกันออกไป โดยเฉพาะการนำเสนอมุมมองการประเมินการพัฒนาประชาธิปไตยของเกาหลีใต้จากแง่มุมในเชิงบวกของเจมส์ พาเลส์ (James Palais) ผู้เชี่ยวชาญด้านเกาหลีศึกษาจากมหาวิทยาลัยวอชิงตัน ซีแอตเทิล ใน *Reassessing Park Chung Hee Era* งานชิ้นดังกล่าวนับเป็นงานชิ้นท้าทายที่เขียนโดยพาเลส์ก่อนที่จะเสียชีวิตในปีค.ศ. 2006 ก่อนที่บทความชิ้นนี้จะผ่านการปรับแก้อย่างสมบูรณ์โดยผู้เขียน ขณะเดียวกัน งานบางเล่มดังเช่นใน *Park Chung Hee Era* ยังมีเป้าประสงค์ที่ทำหายยิ่งกว่านั้นนั่นคือการนำเสนอประสบการณ์จากเกาหลีใต้ในยุคปักจองฮีไปใช้ในการประเมินทฤษฎีหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอำนาจนิยม รวมทั้งแนวคิดเรื่องการพัฒนาการเมือง

ในบทความหลายชิ้นใน *Park Chung Hee Era* ได้ชี้ให้เห็นถึงการจัดวางโครงสร้างอำนาจที่แยกของปักจองฮีที่แยกโครงสร้างออกเป็นสองส่วน โดยที่ตัวประธานาธิบดีอยู่ส่วนบนของโครงสร้าง ส่วนหนึ่งมุ่งเน้นที่หน่วยงานข่าวกรอง และหน่วยคุมกำลัง ซึ่งจะทำหน้าที่ตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองของประธานาธิบดีปัก และอีกส่วนหนึ่งให้ความสำคัญกับการจัดวางโครงสร้างหน่วยงานที่นำแผนการพัฒนาเศรษฐกิจไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ¹⁵ ทั้งนี้รูปแบบ

¹⁵ Kim Byung-Kook, "The Labyrinth of Solitude: Park and the Exercise of Presidential Power," in *The Park Chung Hee Era*.

การใช้อำนาจในทั้งสองโครงสร้างนี้มีความแตกต่างกันเล็กน้อย กล่าวคือในส่วนของโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับฐานกำลังดังเช่นกองทัพ และหน่วยงานข่าวกรอง (KCIA) แม้จะดูเหมือนว่าปักจองฮีจะสร้างความมั่นคงในฐานะอำนาจด้วยการวางตัว “คนที่ไวใจ” ในการดำรงตำแหน่งสำคัญ ดังเช่น คิมจงพิล (Kim Chong-p'il) ซึ่งมักมองว่าเป็นมือขวาของปักจองฮี แต่ในความเป็นจริงแล้ว แม้กระทั่งกับบุคคลเหล่านี้ปักจองฮียังต้องคงความระแวดระวังด้วยการตั้งรั้งไม่ให้บุคคลเหล่านี้สะสมกำลังอำนาจจนมากเกินไป และในหลายกรณีปักจองฮีได้ใช้วิธีการ “ถ่วงดุล” หรือ “แบ่งแยกและปกครอง” โดยแม้ว่ากองกำลังส่วนหนึ่งจะจัดสรรให้กับบุคคลใกล้ชิด และใช้กองกำลังดังกล่าวเพื่อเป้าหมายทางการเมือง แต่กองกำลังอีกส่วนหนึ่งจะยังคงความเป็น “ทหารมืออาชีพ” ที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพื่อไม่ทำให้กองทัพมีความอ่อนแอและขาดประสิทธิภาพจนเกินไป¹⁶

ความแยบยลและเชี่ยวชาญในการใช้อำนาจเผด็จการของปักจองฮี แม้กระทั่งท่ามกลางบริบทของวิกฤตการณ์ทั้งภายในและภายนอกที่แวดล้อม โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1970 ที่ภายในประเทศปักจองฮีต้องเผชิญกับแรงต่อต้านที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะเดียวกับบริบทระหว่างประเทศ เกาหลีใต้ต้องเผชิญกับการปรับเปลี่ยนนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการลดบทบาทลง และเกาหลีใต้ยังต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้อิมฮยอกแบ็ก (Im Hyug Baeg) ถึงกับกล่าวว่า แมคเคียเวลลีจะต้องภาคภูมิใจกับบทบาทของปักจองฮีที่ทำได้เสมือน “เจ้า” (prince) ตามที่แมคเคียเวลลีได้เขียนไว้ นั่นคือสามารถปกครองประชาชนด้วยความเข้มแข็งเสมือนสิงโต แต่เจ้าเล่ห์เหมือนจิ้งจอก ทั้งยังได้รับความเคารพพร้อมกับความหวาดกลัวจากลูกน้อง สามารถแสดงทั้งความโหดเหี้ยมและใจกว้างในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีหลักการ (*virtù*) ที่สำคัญที่สุดของผู้ปกครองนั่นคือการแสวงหาอำนาจอย่างไม่หยุดยั้ง¹⁷

¹⁶ Kim Joo-Hong, “The Armed Forces,” *The Park Chung Hee Era*.

¹⁷ Im, Hyug Baeg, “The Origins of the Yushin Regime: Machiavelli Unveiled,” in *The Park Chung Hee Era*, 260-261.

ภาพรวมของหนังสือ *Park Chung Hee Era* ได้สะท้อนบทเรียนจากประสบการณ์ของเกาหลีใต้ที่มีนัยสำคัญต่อแนวคิดทางรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเผด็จการอำนาจนิยม โดยคิมบยองกุก (Kim Byung-Kook) บรรณาธิการร่วม และผู้เขียนในหลากหลายบทความในหนังสือดังกล่าวได้ตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดเผด็จการอำนาจนิยมของฮวน ลินซ์ (Juan Linz) มีข้อจำกัดหลายประการเมื่อพิจารณาจากประสบการณ์ของปักจองฮี ไม่ว่าจะเป็นความจำเป็นในการจำแนกประเภทย่อยของเผด็จการอำนาจนิยมที่ครอบคลุมเผด็จการที่มีการเลือกตั้ง เนื่องจากในหลายกรณีผู้นำเผด็จการจำเป็นต้องจัดให้มีการเลือกตั้ง แม้ว่าการเลือกตั้งอาจไม่มีการแข่งขันที่เสรีก็ตาม หรือพลวัตภายในระบอบเผด็จการอำนาจนิยม ดังที่ในช่วงระหว่างค.ศ. 1961-1973 ที่มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีระบอบปักจองฮีอาจมองได้ว่าเป็นแบบ “อำนาจนิยมแบบอ่อน” แต่ภายหลังจากการปฏิรูปยุตินได้กลายเป็น “รัฐกองกำลังทหาร” (garrison state)¹⁸

นอกจากการนำเสนอถึงหลากหลายแง่มุมในช่วงที่ประธานาธิบดีปักยังอยู่ในอำนาจแล้ว ยังมีการตั้งข้อสังเกตถึง “มรดก” ตกทอดที่เกิดจากสมัยปักจองฮีอีกด้วย โดยมรดกสำคัญที่คิมบยองกุกตั้งข้อสังเกตไว้นั้นคือ “ภูมิภาคนิยม” (regionalism) โดยในสมัยปักจองฮี ด้วยความที่เป็นคนจากภูมิภาคคยองซาง (Kyongsang) ปักจองฮีจึงมักจะคัดสรรบุคลากรจากภูมิภาคดังกล่าวให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาล ระบบราชการ รวมทั้งการเอื้อประโยชน์จากแจบอลที่มาจากภูมิภาคนี้ โดยภูมิภาคที่ถูกกีดกันออกไปคือภูมิภาคชอลลา (Cholla) เช่นเดียวกับโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มักจะกระจุกตัวในเขตคยองซางมากกว่าชอลลา เขตชอลลายิ่งถูกกีดกันมากขึ้นอันเนื่องมาจากคู่แข่งทางการเมืองคนสำคัญของปักจองฮีนั่นคือคิมแดจุงมีพื้นเพจากชอลลา¹⁹ แนวโน้มการแบ่งแยกตาม

¹⁸ Kim Byung-Kook, “Introduction: The Case for Political History,” in *The Park Chung Hee Era*, 7-9.

¹⁹ เมื่อพิจารณาจากที่มาของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของเกาหลีใต้ระหว่างช่วงที่ปักจองฮีอยู่ในอำนาจ (ค.ศ. 1963-1979) พบกว่าร้อยละ 40 มาจากเขตคยองซาง (สัดส่วนประชากรคิดเป็นร้อยละ 30 ของประเทศ) มีเพียงร้อยละ 17 เท่านั้นที่มาจากเขตชอลลา (สัดส่วนประชากรคิดเป็นร้อยละ 20 ของประเทศ) และเมื่อพิจารณาจากการกระจายรายได้ในช่วงทศวรรษที่ 1960 พบว่า ขณะที่เขตคยองซางมีสัดส่วนรายได้สูงขึ้นจากร้อยละ 29.4 เป็นร้อยละ 29.6 เขตชอลลากลับมีรายได้ที่ลดลงจากร้อยละ 19.5 เหลือเพียงร้อยละ 15.1 เท่านั้น ดู Park Bae-Gyoon, “Territorialized Party Politics and the Politics of Local Economic Development: State-led Industrialization and Political Regionalism in South Korea,” *Political Geography* 22 (2003), 825-826.

ภูมิภาคได้ขยายตัวมากขึ้นเป็นลำดับภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยในปีค.ศ. 1987 โดยผู้นำทางการเมืองคนสำคัญไม่ว่าจะเป็นคิมแดจุง คิมยองซัม หรือคิมจองฟิล ต่างมีส่วนในการผลิตซ้ำ “ภูมิภาคนิยม” ไม่มากนักน้อย โดยแต่ละคนต่างมีฐานที่มั่นคงในภูมิภาคของตนเอง แต่กลับขาดฐานคะแนนในภูมิภาคอื่นๆ²⁰ การแบ่งแยกบนฐานของภูมิภาคที่แตกต่างกันยังได้ผสมกับการแบ่งแยกบนฐานของอุดมการณ์ที่แบ่งออกเป็นสองฝ่ายนั่นคือฝ่ายอนุรักษนิยม และฝ่ายหัวก้าวหน้า²¹ เป็นที่น่าสนใจว่าทั้งสองฝ่ายนี้มักจะสอดคล้องกับการแบ่งแยกตาม “กลุ่มสนับสนุนปักจองฮี” และ “กลุ่มต่อต้านปักจองฮี” กล่าวคือฝ่ายอนุรักษนิยม มักมีจุดยืนแบบ “สนับสนุนปักจองฮี” และมักมีฐานที่มั่นที่มั่นคงในเขตคยองซาง ขณะที่ฝ่ายหัวก้าวหน้ามักจะมีจุดยืนแบบ “ต่อต้านปักจองฮี” และมีฐานที่มั่นคงในเขตชอลลา

นอกจากภูมิภาคนิยมแล้ว เเงแห่งอดีตที่ทอดยาวตั้งแต่สมัยปักจองฮี มาจนถึงปัจจุบันที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือประชาธิปไตยหรือการเมืองที่มีลักษณะแข่งขันต่อสู้อย่างรุนแรง (contentious democracy) ที่สะท้อนให้เห็นจากปรากฏการณ์ที่รัฐและภาคประชาสังคมมักจะปะทะหรือเผชิญหน้ากันเป็นประจำในประเด็นสาธารณะ แทนที่จะทำการเจรจาหรือรวมขอมผ่านกลไกสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการเช่นพรรคการเมืองหรือรัฐสภา ที่มาของปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในสมัยปักจองฮี ที่การกดทับฝ่ายตรงข้ามอย่างหนักทำให้เกิดปฏิกริยา

²⁰ เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนคะแนนเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีตั้งแต่ปีค.ศ. 1992-2007 พบว่าคิมแดจุง (Kim Dae Jung) โนมูฮยอน (Roh Moo-Hyun) และจองดงยง (Jung Dong-Yong) ซึ่งเป็นตัวแทนของพรรคที่มีอุดมการณ์หัวก้าวหน้า สามารถรักษาฐานคะแนนในเขตชอลลาได้อย่างแน่นอนหนา โดยสำหรับคิมแดจุงและโนมูฮยอน ได้รับความคะแนนในชอลลามากกว่าร้อยละ 90 ก่อนจะตกลงมาในยุคของจองดงยง แต่ยังคงคะแนนถึงร้อยละ 70 แต่คะแนนที่ได้ในเขตของคู่แข่ง (คยองซาง) ของผู้สมัครเหล่านี้อยู่ในระดับร้อยละ 10-20 เท่านั้น แนวโน้มดังกล่าวเป็นเช่นเดียวกันในกรณีของผู้สมัครจากพรรคแนวอนุรักษนิยม ไม่ว่าจะเป็นคิมยองซัม (Kim Young Sam) อีโฮซัง (Lee Hoe-Chang) หรืออิมยงบัค (Lee Myung-Bak) สามารถรักษาฐานเสียงในเขตคยองซางได้อย่างแน่นอนหนาในระดับร้อยละ 60-70 แต่ได้รับคะแนนเสียงในเขตชอลลาของคู่แข่งเพียงราวร้อยละ 3-9 เท่านั้น ดู Kim Meengeon, “Evolving Electoral Cleavage in Korea,” *The Review of Korean Studies* 11:4 (2008): 155-175.

²¹ Kim Byung-Kook, “Conclusion: The Post-Park Era,” in *The Park Chung Hee Era*, 640-644.

ตอบสนองอย่างรุนแรงจากภาคประชาสังคม ในประเด็นนี้คู ฮาเก็น (Koo Hagen) ใน *Reassessing Park Chung Hee Era* ได้นำเสนอแง่มุมที่น่าสนใจจากกรณีของแรงงานเกาหลีใต้ว่า ระบบแรงงานในยุคปักจองฮีที่อยู่บนฐานของค่าแรงต่ำ ชั่วโมงการทำงานสูง การจำกัดสิทธิพื้นฐานหลายประการของแรงงาน และการปราบปรามกดขี่แรงงาน ได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างแรงงาน-ทุน-รัฐ ที่อยู่บนฐานของความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่สามารถประนีประนอมกันได้ และมักเผชิญหน้าด้วยความรุนแรง ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์เหล่านี้ยังคงดำเนินมาถึงในปัจจุบัน²² ในทำนองเดียวกันในการศึกษานักเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลหรือแชยา (*chaeya*) ของปักมยงลิ้ม (Park Myung-Lim) ได้ชี้ให้เห็นผลจากการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม การละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการปราบปรามฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองได้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวใต้ดินของกลุ่มแชยาขึ้นมา เครือข่ายการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านนี้ได้พัฒนาขึ้นตามลำดับตามการขยายตัวของอำนาจของปักจองฮี ยิ่งรัฐบาลปักจองฮีทำการปราบปรามกลุ่มนี้มากขึ้นเท่านั้น ยิ่งดูเหมือนว่ากลุ่มนี้ยิ่งทวีความเข้มแข็ง และท้าทายรัฐมากขึ้นเท่านั้น²³ การก่อตัวของกลุ่มแชยานี้เองที่เป็นรากฐานให้กับการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในปีค.ศ. 1987 และแม้ว่าเกาหลีใต้จะกลายเป็นประชาธิปไตยแล้ว แต่ลักษณะของการต่อสู้ แข่งขัน เผชิญหน้าระหว่างรัฐ และตัวแสดงในภาคประชาสังคมเหล่านี้จะยังคงดำเนินอยู่ต่อไป²⁴

อย่างไรก็ตาม ใช่ว่างานทั้งสี่ชิ้นจะทำการประเมินอดีตประธานาธิบดีปักจองฮี รวมทั้งมรดกที่สืบเนื่องจากยุคปักจองฮีในเชิงลบเสมอไป ในบทความของเจมส์ พาเลส์ ได้นำเสนอมุมมองในเชิงบวกต่อพัฒนาการประชาธิปไตยของเกาหลีใต้ พร้อมทั้งโต้แย้งคำอธิบายที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ ไม่ว่าจะเป็นคำอธิบายที่ใช้ให้เห็นถึงบทบาทของอเมริกา หรือคำอธิบาย

²² Koo Hagen, "Labor Policy and Labor Relations during the Park Chung Hee Era," in *The Park Chung Hee Era*, 123.

²³ Park Myung-Lim, "The Chaeya," in *The Park Chung Hee Era*, 398-399.

²⁴ ดู Kim Sunhyuk, "Contentious Democracy in South Korea: An Active Civil Society and Ineffectual Political Parties," *Taiwan Journal of Democracy* 8:2 (2012): 51-61.

ที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของชนชั้นกลาง ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยของเกาหลีใต้โดยพาลีสชี้ว่าที่ผ่านมามีบทบาทรัฐบาลมักจะมามีบทบาทในการสนับสนุนผู้นำเผด็จการมาโดยตลอด เนื่องจากผู้นำเผด็จการสามารถรับรองเสถียรภาพในการเมืองเกาหลีใต้ได้ขณะเดียวกันบทบาทของชนชั้นกลางที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นในขั้นตอนสุดท้ายภายหลังจากที่ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษา ผู้ใช้แรงงาน อาจารย์มหาวิทยาลัย กลุ่มปัญญาชน ได้เคลื่อนไหวกดดันรัฐบาลเผด็จการมาจนเกือบประสบความสำเร็จแล้ว²⁵ พร้อมกันนี้พาลีสชี้ว่างานวิชาการในตะวันตกที่มักชี้ให้เห็นถึงปัญหาในลักษณะต่างๆของประชาธิปไตยเกาหลีใต้ ไม่ว่าจะเป็นภูมิภาคนิยมการคอร์รัปชัน หรือการกีดกันกลุ่มสตรี แรงงาน คนยากจน ล้วนแล้วแต่เป็นมุมมองที่มีอคติ เนื่องจากมองจากประสบการณ์และตัวแบบประชาธิปไตยแบบตะวันตก พาลีสชี้ว่าหากพิจารณาในแง่มุมมองเปรียบเทียบระหว่างประชาธิปไตยเกาหลีใต้และประชาธิปไตยเกิดใหม่ประเทศอื่นๆจะเห็นว่าประชาธิปไตยในเกาหลีใต้มีความเข้มแข็งอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยโดยมีความรุนแรงที่จำกัด การที่พลเรือนได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี การที่พรรคฝ่ายค้านได้รับเลือกตั้งเป็นรัฐบาล ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม และการที่ทหารถอยห่างจากฉากทางการเมือง เป็นต้น²⁶

ในภาพรวม งานส่วนมากได้ชี้ให้เห็นถึง “เงาที่ทอดยาวจากอดีตในยุคประธานาธิบดีปักจองฮี” ที่ส่งผลต่อเนื่องมายังการเมืองเกาหลีใต้ อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่า การเมืองเกาหลีใต้จะมีลักษณะที่หยุดนิ่ง ตายตัว ในทางตรงกันข้าม การเมืองเกาหลีใต้เต็มไปด้วยพลวัต หากแต่พลวัตที่เกิดขึ้นนี้ต่างมีรากฐานและที่มาที่เกี่ยวข้องกับมรดกในยุคปักจองฮี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองเกาหลีใต้ในปัจจุบันที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมสามารถครองอำนาจได้อย่างต่อเนื่องเห็นได้จากการขึ้นสู่อำนาจของปักกึนฮย ลูกสาวอดีตประธานาธิบดีปักจองฮี ภายใต้บริบท

²⁵ James Palais, “Democracy in South Korea: An Optimistic View of ROK Democratic Development,” in *Reassessing The Park Chung Hee Era*, 111.

²⁶ Palais, “Democracy in South Korea,” 121.

ดังกล่าวจะยังมีความจำเป็นที่จะต้อง “นำประธานาธิบดีปักจุงฮีกลับเข้าสู่การศึกษาการเมืองเกาหลีใต้” อีกครั้งหนึ่ง

IV. ปักจุงฮีกับการพัฒนาสังคมเกาหลีใต้: สังคมสมัยใหม่แบบย้อนแย้ง

อิทธิพลของอดีตประธานาธิบดีปักจุงฮีที่มีต่อสังคมเกาหลีใต้ จะเป็นแง่ลบที่มีการกล่าวถึงน้อยที่สุดในงานวิชาการแวดวงเกาหลีศึกษาที่ผ่านมา เนื่องจากส่วนมากมักจะมุ่งเน้นไปที่แง่บวกทางเศรษฐกิจและการเมือง อย่างไรก็ตามงานทั้งสี่ชิ้นได้แสดงให้เห็นถึงผลสะท้อนในวงกว้าง และลงลึกของมรดกจากยุคปักจุงฮีที่มีต่อสังคมเกาหลีใต้ โดยใน *Developmental Dictatorship* ฮงซองแท (Hong Seong-tae) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่แบบกดทับ (oppressive modernization) ที่ปักจุงฮีใช้ได้แปลงสภาพสังคมเกาหลีใต้ให้เป็นสังคมความเสี่ยง ในห้าลักษณะได้แก่ ประการแรก ความเสี่ยงจากการเผชิญหน้ากันระหว่างภูมิภาค ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาที่กระจุกตัวอยู่ในบางภูมิภาคส่งผลทำให้เกิดความแปลกแยกในหมู่คนที่มาจากต่างภูมิภาค ประการที่สอง การอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองขนาดใหญ่²⁷ เพื่อหางานทำในเมือง ซึ่งผู้เขียนให้คำจำกัดความว่าเป็น “การอพยพทางอุตสาหกรรม” (industrial refugee) ประการที่สาม สังคมที่ไม่ไว้วางใจ (distrust society) ซึ่งเกิดจากการที่ประธานาธิบดีปัก พยายามกระตุ้นให้ผู้คนยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจขึ้นมา เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการปลูกฝังทัศนคติดังกล่าวทำให้ผู้คนเกิดการแข่งขันแย่งชิงรวมทั้งเปรียบเทียบสถานภาพระหว่างกัน ทำให้ค่านิยมของการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมที่มีอยู่แต่เดิมหายไป ในประเด็นดังกล่าว คังมยองกู (Kang Myung-Koo) ใน *Reassessing Park Chung Hee Era* ได้ให้คำจำกัดความที่ทัศนคติแบบดังกล่าวว่าเป็น “ความรู้สึกนึกคิดที่หมกมุ่นกับการพัฒนา” (developmentalist

²⁷ การขยายตัวของเมือง (urbanization) ในเกาหลีใต้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากเดิมในปี ค.ศ. 1960 สัดส่วนของประชากรเกาหลีใต้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ในปี ค.ศ. 1987 สัดส่วนของประชากรที่อาศัยในเขตเมืองได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 60 ก่อนจะขยายตัวเป็นร้อยละ 89 ในปี ค.ศ. 1994 ดู Young-lob Chung, *South Korea in the Fast Lane: Economic Development and Capital Formation* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 37.

mentality)²⁸ ประการที่สี่ สังคมทหาร (military society) โดยประธานาธิบดีปักมักจะหยิบยกเรื่องการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และความจำเป็นเรื่องการสร้างชาติด้วยกำลังทหาร พร้อมทั้งหล่อหลอมประเด็นดังกล่าวลงในจิตใจของคนเกาหลีใต้ ประการที่ห้า สังคมแห่งความรุนแรง (violent society) ซึ่งเชื่อมโยงกับสังคมทหาร โดยประธานาธิบดีปักมักจะใช้อ้างอิงเรื่องความมั่นคงแห่งชาติในการใช้กำลังรุนแรงในการปราบปรามผู้ที่เป็นศัตรูทางการเมือง²⁹

ในภาพรวม แม้ว่าประธานาธิบดีปักจะประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมเกาหลีใต้ให้เป็นแบบสมัยใหม่ แต่รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงกลับมีคุณลักษณะที่ย้อนแย้ง หรือขัดกันเองระหว่างการทำให้ทันสมัย และการต่อต้านการทำให้ทันสมัย (anti-modernization) หรือระหว่างการทำให้ทันสมัย และการทำให้ทันสมัยแบบย้อนกลับ (retro-modernization)³⁰ ที่มาของความย้อนแย้งนี้มาจาก “วิธีการ” ที่อดีตประธานาธิบดีปักใช้นั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการปลูกไร่กระเทียม ทหารนิยม เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ การกดทับกลุ่มแรงงานฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมือง การปลูกไร่กระเทียมภูมิภาคนิยมเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง การเปลี่ยนถ่ายค่านิยมหรือทัศนคติจากเดิมที่เน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นมุ่งเน้นการแข่งขันกันเพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

เป็นที่น่าสนใจว่ามรดกเหล่านี้ยังคงฝังแน่นในจิตใจของคนเกาหลีใต้จำนวนไม่น้อยเห็นได้จากความพยายามปลูกกระเทียม “ปักจองฮี” ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง หรือกระทั่งความพยายามที่จะสร้างประวัติศาสตร์ของปักจองฮีขึ้นมาใหม่เป็นผู้นำที่มีความสามารถเหนือมนุษย์ หรือกระทั่งเป็นเทพเจ้าหรือสิ่งเคารพทางศาสนา (deification process)³¹ ทั้งนี้เป็นที่น่าสนใจเช่นเดียวกันว่าความพยายามดังกล่าวเกิดขึ้นท่ามกลางบริบทของการตั้งข้อสงสัยในความชอบธรรมของระบบการเมือง

²⁸ Kang Myung Koo, “Compressed Modernization and the Formation of a Developmentalist Mentality,” in *Reassessing The Park Chung Hee Era*.

²⁹ Hong Seong-tae, “Oppressive Modernization and the Risk Society,” in *Developmental Dictatorship*, 284-291.

³⁰ Lee Byeong-cheon, “The Political Economy of Developmental Dictatorship,” 46.

³¹ Hong Yun-gi, “Park Chung-hee in the Age of Democratization,” in *Developmental Dictatorship*.

แบบประชาธิปไตยที่พรรคการเมืองหรือนักการเมืองมีข่าวเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน เศรษฐกิจที่ชะลอตัวหรือไม่ได้ขยายตัวดังเช่นในอดีต และสภาวะความขัดแย้งทางการเมืองหรือการต่อสู้แข่งขันทั้งในรัฐสภา และในการเมืองบนท้องถนน โดยฮงยุนกิ (Hong Yun-gi) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความนิยมในตัวอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีที่มีมากขึ้นในหมู่สาธารณชนว่าเป็นภาพสะท้อนของการ “เสพติดอำนาจและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ” (power and growth addicts) ของสังคมเกาหลีใต้ นั่นเอง³²

V. บทสรุป

สิ่งหนึ่งที่ผู้นำเผด็จการ โดยเฉพาะที่ครองอำนาจมาอย่างยาวนานมักจะมีร่วมกันก็คือการเป็นที่เคารพรักสำหรับคนบางกลุ่ม ขณะเดียวกันกับการเป็นที่เกลียดชังสำหรับคนอีกหลายกลุ่ม ดังนั้นการศึกษาผู้นำเผด็จการอย่างเป็นทางการจึงมักเป็นสิ่งที่กระทำได้ค่อนข้างยาก อย่างไรก็ตาม จากบทบาทสำคัญของอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีที่ได้ “แปลงสภาพ” โครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเกาหลีใต้ขนานใหญ่ อีกทั้งยังทิ้งมรดกทางความคิด ทางสถาบัน รวมทั้งทางวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้การ “นำปักจองฮีกลับเข้าสู่การศึกษา” อีกครั้งหนึ่งจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างมาก งานทั้งสี่ชิ้นที่นำมาปริทัศน์ในที่นี้เป็นตัวอย่างที่ดีที่สะท้อนให้เห็นถึง “ความเป็นไปได้” “โอกาส” อีกทั้ง “แง่มุม” ต่างๆ ที่สามารถศึกษาอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีได้ และเป็นที่น่าสนใจว่าหนังสือทั้งสี่เล่ม แม้ว่าจะทำการศึกษาอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีเช่นเดียวกัน แต่สามารถนำเสนอแง่มุม และมุมมองที่แตกต่างหลากหลายได้

แม้ว่าจะสามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่าความนิยมในการศึกษาอดีตประธานาธิบดีปักจองฮีอาจเป็นเพียง “กระแส” ชั่วครั้งคราว เนื่องจากการขยายตัวของความสนใจศึกษาครั้งนี้อาจมองได้ว่าเป็นการตอบสนอง “อาการปักจองฮี” ที่เกิดขึ้นในสังคมเกาหลีใต้ ที่ตกอยู่ในสภาวะความไม่เชื่อมั่นในความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตยอันเป็นผลจากปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัญหาเฉพาะหน้า

³² Ibid, 324.

อย่างไรก็ตามดังที่งานทั้งสี่ชิ้นได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างดีถึงความสำคัญของอดีตประธานาธิบดีปักทั้งจากบทบาทในอดีต มรดกที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน และเงาที่อาจทอดยาวต่อไปในอนาคต ทำให้การศึกษาอดีตประธานาธิบดีปักจึงไม่ได้เป็นเพียง “กระแส” เท่านั้น หากแต่เป็นสิ่ง “จำเป็น” ต่อการทำความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสังคม เศรษฐกิจ การเมืองเกาหลีใต้

นอกจากนี้ ความสำคัญของการ “นำปักจองฮักกลับเข้าสู่การศึกษา” ไม่ได้จำกัดขอบเขตเฉพาะในอาณาบริเวณของเกาหลีศึกษาเท่านั้น หากแต่มิ้นยในการศึกษาในอาณาบริเวณอื่นอีกด้วย กล่าวคือในแทบทุกประเทศประชาธิปไตยเกิดใหม่ที่ความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตยยังไม่ฝังรากลึกในสังคม โอกาสที่ประเทศเหล่านี้จะประสบกับปัญหา “วิกฤตความชอบธรรม” และ “การหวนรำลึกถึงผู้นำเผด็จการในอดีต” ย่อมจะมีมาก ดังนั้นการเรียนรู้จากบทเรียนของเกาหลีใต้จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับประเทศประชาธิปไตยเกิดใหม่อื่นๆ ในทำนองเดียวกัน การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างเกาหลีใต้ และประเทศประชาธิปไตยเกิดใหม่อื่นๆ หรือประเทศที่เคยมีประสบการณ์อยู่ภายใต้การปกครองของผู้นำเผด็จการ ยังเป็นอีกหนึ่ง “ประเด็น” หรือ “ทิศทาง” ในการศึกษาวิจัยที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ดังที่ในงาน *Park Chung Hee Era* ได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างดี และข้อค้นพบเหล่านี้สามารถใช้ในการยกระดับทฤษฎีหรือแนวคิดได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

รายการอ้างอิง

นิธิ เนื่องจำนงค์. “โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ และการปรับตัวของรัฐพัฒนาการ: ศึกษากรณีนโยบายอุตสาหกรรมของเกาหลีใต้,” *เอเชียปริทัศน์* ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 (2551): หน้า 59-87.

นิธิ เนื่องจำนงค์. “รัฐที่ (ยังคง) ขับเคลื่อนการพัฒนา: พัฒนาการของคำอธิบาย และประเด็นในการศึกษาวิจัย,” *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (2551-2552): หน้า 71-99.

Chosun Ilbo. “Park Chung-hee Syndrome Foreshadows Presidential Poll,” December 6, 2006. Access on September 17, 2013.

Chung, Young-lob. *South Korea in the Fast Lane: Economic Development and Capital Formation*. New York: Oxford University Press, 2007.

Hong, Seong-tae. “Oppressive Modernization and the Risk Society,” in *Developmental Dictatorship and The Park Chung-Hee Era: The Shaping of Modernity in the Republic of Korea*, edited by Lee, Byeong-cheon, translated by Kim Eungsoo and Cho Jaehyun, 271-293. New Jersey: Homa and Sekey Books, 2006.

Hong, Yun-gi. “Park Chung-hee in the Age of Democratization,” in *Developmental Dictatorship and The Park Chung-Hee Era: The Shaping of Modernity in the Republic of Korea*, edited by Lee, Byeong-cheon, translated by Kim Eungsoo and Cho Jaehyun, 312-338. New Jersey: Homa and Sekey Books, 2006.

Im, Hyug Baeg. “The Origins of the Yushin Regime: Machiavelli Unveiled,” in *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*, edited by Kim, Byung-Kook and Ezra Vogel,

233-261. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011.

Kang, Myung Koo. "Compressed Modernization and the Formation of a Developmentalist Mentalite," in *Reassessing The Park Chung Hee Era, 1961-1979: Development, Political Thought, Democracy and Cultural Influence*, edited by Kim, Hyung-A and Clark Sorensen, 166-186. Seattle, Washington: University of Washington Press, 2011.

Kim, Byung-Kook. "Introduction: The Case for Political History," in *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*, edited by Kim, Byung-Kook and Ezra Vogel, 1-31. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011.

_____. "The Labyrinth of Solitude: Park and the Exercise of Presidential Power," in *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*, edited by Kim, Byung-Kook and Ezra Vogel, 140-167. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011.

_____. "Conclusion: The Post-Park Era," in *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*, edited by Kim, Byung-Kook and Ezra Vogel, 629-650. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011.

Kim, Hyung-A. *Korea's Development Under Park Chung Hee: Rapid Industrialization, 1961-1979*. London: Routledge, 2004.

Kim, Joo-Hong. "The Armed Forces," in *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*, edited by Kim, Byung-Kook and Ezra Vogel, 168-199. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011.

- Kim, Meengeon. "Evolving Electoral Cleavage in Korea," *The Review of Korean Studies* 11:4 (2008): 155-175.
- Kim, Sam-soo. "Labor Policy and Industrial Relations in the Park Chung-hee Era," in *Developmental Dictatorship and The Park Chung-Hee Era: The Shaping of Modernity in the Republic of Korea*, edited by Lee, Byeong-cheon, translated by Kim Eungsoo and Cho Jaehyun, 153-184. New Jersey: Homa and Sekey Books, 2006.
- Kim, Sunhyuk. "Contentious Democracy in South Korea: An Active Civil Society and Ineffectual Political Parties," *Taiwan Journal of Democracy* 8(2012): 51-61.
- Koo, Hagen. "Labor Policy and Labor Relations during the Park Chung Hee Era," in *Reassessing The Park Chung Hee Era, 1961-1979: Development, Political Thought, Democracy and Cultural Influence*, edited by Kim, Hyung-A and Clark Sorensen, 122-141. Seattle, Washington: University of Washington Press, 2011.
- Lee, Byeong-cheon. "The Political Economy of Developmental Dictatorship," in *Developmental Dictatorship and The Park Chung-Hee Era: The Shaping of Modernity in the Republic of Korea*, edited by Lee, Byeong-cheon, translated by Kim Eungsoo and Cho Jaehyun, 3-48. New Jersey: Homa and Sekey Books, 2006.
- Lee, Joung-woo. "Developmental Dictatorship," in *Developmental Dictatorship and The Park Chung-Hee Era: The Shaping of Modernity in the Republic of Korea*, edited by Lee, Byeong-cheon, translated by Kim Eungsoo and Cho Jaehyun, 185-211. New Jersey: Homa and Sekey Books, 2006.

- Paik, Nak-Chung. "How to Think about the Park Chung Hee Era," in *Reassessing The Park Chung Hee Era, 1961-1979: Development, Political Thought, Democracy and Cultural Influence*, edited by Kim, Hyung-A and Clark Sorensen, 85-91. Seattle, Washington: University of Washington Press, 2011.
- Palais, James. "Democracy in South Korea: An Optimistic View of ROK Democratic Development," in *Reassessing The Park Chung Hee Era, 1961-1979: Development, Political Thought, Democracy and Cultural Influence*, edited by Kim, Hyung-A and Clark Sorensen, 107-121. Seattle, Washington: University of Washington Press, 2011.
- Park, Bae-Gyoon. "Territorialized Party Politics and the Politics of Local Economic Development: State-led Industrialization and Political Regionalism in South Korea," *Political Geography* 22(2003): 811-839.
- Rhyu, Sang-young and Lew, Seok-jin. "Pohang Iron and Steel Company," in *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*, edited by Kim, Byung-Kook and Ezra Vogel, 322-344. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2011.
- Yoon, Seok-Man. "POSCO: Building an Institution," in *Reassessing The Park Chung Hee Era, 1961-1979: Development, Political Thought, Democracy and Cultural Influence*, edited by Kim, Hyung-A and Clark Sorensen, 43-65. Seattle, Washington: University of Washington Press, 2011.